

prazninu u hrvatskoj književnoj znanosti koja se već odavna osjećala, a danas pogotovu. Načevši po prvi put neka ključna pitanja o hrvatskim crkvenim prikazanjima, služeći se modernim pristupima i obilnom literaturom, o kojoj nas vrlo iscrpno informira (u dodatku »Bibliografija«, 134—141, autor najprije daje detaljan kronološki pregled izdanja prikazanih tekstova, a zatim iscrpnu literaturu o toj problematici od početka do zaključno s g. 1974), knjiga će osim vrijednosti koje sama po sebi ima dobro doći i kao poticaj za nove i suvremenije pristupe, osobito na području estetskog i društveno-kulturnog vrednovanja tih književnih djela, u čemu se upravo danas osjeća velika praznina. Prevedena je na hrvatski i objavljena u časopisu »Mogućnosti« (g. 1977, br. 10, str. 1120—1146; br. 11, str. 1248—1268; br. 12, str. 1361—1387 i g. 1978. br. 1, str. 35—54).

Nikica Kolumbić

JERKO ŠETKA, Hrvatska kršćanska terminologija, II. izmijenjeno, popravljeno i upotpunjeno izdanje, Split 1976, str. 366.

Suvremenost kao da je sklona leksikografima i leksikografskoj raznolikosti. Posljednjih smo naime godina dobili nekoliko rječnika od kojih je svaki u svojoj leksikografskoj specijalnosti značio na svoj način kulturni događaj: Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva R. Simeona, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika P. Skoka, veliki Akademijin Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika i napokon sada i Hrvatska kršćanska terminologija. Terminologija je životno djelo dra Jerka Šetke, profesora franjevačke gimnazije u Sinju. Građu je strpljivo skupljao i dotjerivao kroz nekoliko desetljeća. Iz Predgovora doznajemo da su od zamišljene trodijelne HKT publicirani najprije *Hrvatski kršćanski termini grčkog porijekla* u Šibeniku g. 1941. Dosta kasnije u povoljnijim prilikama izašla su u Makarskoj druga dva dijela: *Hrvatski kršćanski termini latinskoga porijekla* g. 1964, i *Hrvatski kršćanski termini slavenskoga porijekla* g. 1965. Prvo izdanje prvih dviju knjiga prikazano je u našem časopisu (Slovo 15—16, Zagreb 1965, str. 361—363). Desetljeće nakon toga autor je u jednoj knjizi sabrao i izdao termine, što je svakako praktičnije i preglednije. Tako je sad pred nama II. izmijenjeno, popravljeno i upotpunjeno izdanje s ovim odjeljcima: Riječ izdavača (1—3), Predgovor (5—6), Uvod (7—15) s podnaslovima: Pojava kršćanstva, Pokrštenje Hrvata, Izvori hrv. kršč. terminologije, Zanimljive pojave, Metoda obrade; Izvori i literatura (17—23), Neobičnije kratice (24), Hrvatski kršćanski termini (abecednim redom, 25—353), Kazalo stranih riječi (355—366). Termini kojih nema u ARj markirani su zvjezdicom, a takvih je priličan broj. Oni koji nemaju pisane potvrde, a zasigurno se govore, apostrofirani su znakom Š. Autor se ogradio, posve opravdano, od unošenja termina (npr. svetaca, sv. mjesta, filozofskih pravaca i sl.) koji bi opteretili ionako golem posao, a nemaju dublje veze s Hrvatima. Termini su popisani abecedno, bez obzira na

izvore, u dva stupca, pregledno. Gotovo enciklopedijski, a mjestimice i obavjesnije obrađeni su relevantni podaci o terminu: podrijetlo, vrijeme pojave i značenje. Uz natuknicu je njezina gramatička odrednica, pa osnovno značenje. Autor se ne zadovoljava jednom jezičnom paralelom, već donosi sva značenja termina. Niz naime importiranih termina ušavši u jezik-primalac znatno širi svoj semantički opseg disperzirajući u značenjsku polivalenciju. Posebice valja istaknuti šira tumačenja termina i navođenje primjera njihove frazeološke upotrebe što je naročita vrijednost ovoga objasnidbenog rječnika. Uz termin su ponuđeni izvori (rječnici, pisci ili književna djela) koja daju šire informacije o terminu. Uputama 'vidi' i 'usporedi' povezuju se bliskoznačnice, pa se tako lako i brzo upotpunjuje značenje termina. Same informacije nerijetko prelaze sažetost definicije i prerastaju u prave male studije (misa, nedjelja). U odjeljku Kazalo stranih riječi posebno su razlučeni i abecedno grupirani termini po podrijetlu: grecizmi, latinizmi (dominiraju), talijanizmi, germanizmi, hungarizmi i nekoliko turskih i arapskih importacija. Neovisno od ovih su termini slavenskoga podrijetla, a njih je najviše. Svi termini nisu popisani, kako i sam autor reče (str. 15), jer naprosto to i ne može jedan čovjek. Čini se ipak da je u tom popisivanju bolje prošla južna Hrvatska, točnije srednja Dalmacija, autorov uži zavičaj, od sjeverne Hrvatske. Kao da s tog područja Šetka nije imao dovoljno informanata, odnosno potvrda iz tradicije govorenog jezika ili pisanih izvora. Ostaje budućim istraživačima da iscrpnije popišu kršćanske termine na području sjeverne Hrvatske i osobito one iz oaza istočnoga obreda. Posao im uistinu neće biti težak nakon ove Šetkine knjige.

U vezi sa obradbom građe iznijela bih dvije-tri zamjedbe. Uza svu brižljivost i savjesnost kojom je autor radio i izradio Terminologiju, ponegdje nedostaje preciznosti, a potkradaju se i male netočnosti u vezi s datacijom. Nije tako npr. pribilježeno vrlo frekventno značenje leksema 'država' (od stsl. drъžava) u smislu 'moć', 'vlast'. Negdje su pak potvrde termina starije od datacije koju je sastavljač preuzeo iz ARj-a. Riječ 'opat' javlja se u Krčkom natpisu iz 11. st., 'križ' u II. jurandvorskom ulomku 11/12. st. (vrijeme Bašćanske ploče). Termini: župan, apostol, evanjesti uklesani su na Bašč. ploči, a 'oltar' je zasvjedočen u Grdoselskom ulomku (12. st.). Ovakve bi manje netočnosti bile izbjegnute da se konzultirala rukopisna i epigrafska baština hrvatskoglagoljska, jer je poznato da je za hrvatsku recenziju crkvenoslavenskog jezika karakteristična vrlo rana i živa interferencija crkvenoslavenskog i starohrvatskog (čakavskoga) jezika.

Ipak ono zbog čega valja ozbiljnije zažaliti jesu propusti u grafiji prozodijskoga sustava. Nigdje se ne bilježe vokalske duljine, a naglasak je nedosljedno stavljan! Dobar dio termina ostao je nenaglašen. Tako će se čitaocu HKT bio on izvorni govornik ili još opasnije stranac lako dogoditi da bude neinformiran (ili krivo informiran) o prozodemima, a time naravno i o njihovim razlikovnim svojstvima. Sigurno da je točna i uredna grafijska predstava prozodema zahtijevala određeni tehnički napor (spominje to i autor), no ne može biti isprika izdavaču ni tiskari za ovakvu neobavijesnost o sustavu koji je sve prije nego ne-relevantan u leksikografskom djelu.

U cjelini, Hrvatska kršćanska terminologija, sastavljena na suvremenim znanstvenim principima, stručno na visini i tehnički primjerno opremljena, dobitak je za hrvatsku filologiju, lingvistiku posebice. Zaželjeti je stoga da se nađe u rukama kako stručnjaka tako i ambiciozna laika, jer je to terminološki rječnik bez kojega se danas ne može.

Ksenija Režić

SLOVO

27

ČASOPIS STAROSLAVENSKOG INSTITUTA U ZAGREBU

ZAGREB 1977

S L O V O

ČASOPIS STAROSLAVENSKOG INSTITUTA
»SVETOZAR RITIG«

Izlazi 1 put godišnje

UREDNIŠTVO: 41103 ZAGREB, DEMETROVA 11

BR. 27

Urednički odbor:

ANICA NAZOR,
MARIJA PANTELIĆ, JOSIP TANDARIĆ

Glavni i odgovorni urednik:

ANICA NAZOR

Korektori:

ALOJZ JEMBRIH, JASNA VINCE

Tisak: Štamparski zavod »Ognjen Prica«, Zagreb, 1978.